"వివేకానంద"

గ్రంథకర్త:

కర్లపాలెం కృష్ణరావు

"సాహిత్యలత"

చీరాల.

చందాదారులకు రు 0- 8-0

ఇతరులకు ... 0-12-0

ప్రథమ ముద్రణము
1000 ప్రతులు.

జనవరి 1935.

తొలిపలుకు.

శ్రీ "సాహిత్యలత" ప్రథమ కుసుమ మగు నీ "వివేకానంద" అపూర్వపద్ధతిని వ్రాయఁబడిన రూపకము, నూతన మార్గదర్శి. మృదుమధురమగు శైలిలో, హృదయాహ్లాదకర ముగ, భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యములఁ బ్రబోధించుచు మానవ జీవిత రహస్యములఁ దెలుపు నిట్టి రూపకములు ఆంధ్రభాషయం దిప్పటికి లేవనియే చెప్పవలెను.

విద్యా విధానమునందు మార్పులవసరమను సంచలనము గలిగిన యీ దినములలో నిట్టి గ్రంథములు పఠనీయములుగా నియమింపఁదగినవని నామనవి. పఠనీయగ్రంథనిర్ణేత లిట్టి గ్రంథముల నామోదింతురు గాక !

శ్రీమంతులును వైశ్యకులాభరణులును భాషాభిమానులును నగు మ. రా. రా. శ్రీ ఊటుకూరి రామయ్యశ్రేష్ఠి గారు ఈ గ్రంథమునకు కృతిపతియగుట ముదావహము.

ఆబాల్యమిత్రులగు కృతికర్తయు. కృతిభర్తయు అన్యోన్య సహాయసంపత్తితో నీ సాహిత్యలత నానానవ్యకుసుమ సుశోభితమై వర్ధిల్లునట్లు చేయుదురుగాక !

ఇట్లు విన్నవించు బుధజన విధేయుడు,

చీరాల, 9—1—35.

రావుల వెంకట సుబ్బారావు,
B. A. B. Ed.

ప్రసంశ

ఖ్యాతిగాంచిన యీ కృతిపతి సద్వంశసంజాతుడు- అనాదనుండియు, ఊటుకూరివారు ధనాఢ్యులేగాక, ధర్మచింత గల, పరోపకారపారీణులు- కవులను, పండితులనుసత్కరించుట వీరియింటి ఆచారము- ఆదిలో యీ గ్రామమున స్త్రీల వైద్యాలయమును నిర్మించుటకు కొన్ని యకరములు దానమొసంగిన కీర్తిశేషులు కోటయ్యశ్రేష్ఠిగారు యీకృతిపతితండ్రిగారు. ఇక్కడ, విద్యాలయమును స్థాపించి అస్మదాదులకు విద్యాదానమొసంగిన కీర్తిశేషులు ఊ. రా. వెంకటేశ్వర్లుగారు, ఈ కృతిపతి పినతండ్రిగారే...గ్రామమున పలుకుబడిగల పెత్తనదార్లు వీరు.

జాతీయవాదులైన, కృతిపతి రామయ్యశ్రేష్ఠిగారు, పురపాలకులుగనుండి, ప్రజారంజకులైరి.

వీరి ప్రఖ్యాతి నగ్గడించుటకు ఈ రెండుమాటలు చాలు ననుకొంటాను.

ఇట్టి రామయ్యశ్రేష్ఠిగారు ఈ "వివేకానంద"కు కృతిపతియగుట, నాకును విశేషించి, "సాహిత్యలత"కును శుభోదయము.

ఇట్లు విన్నవించు విధేయుడు,

కృష్ణరావు,

గ్రంథకర్త.

కృతికర్త:

"దేశము నుద్ధరించుటకు గద్యకావ్యము లవసరములు."

క. కృ.

కృతిపతి:

మ.రా.రా.శ్రీ ఊటుకూరి రామయ్య శ్రేష్ఠిగారు.

నరేంద్రనాథ్.

విశ్వనాథదత్తు.

భువనేశ్వరి.

రామచంద్రదత్తు.

దేవేంద్రనాథ్.

శ్రీరామకృష్ణుడు.

ప్రతాపచంద్రుడు.

విద్యాధరి.

వృద్ధనారి.

N. B:— మఱికొందఱుశిష్యులు, మిత్రులు సమయాను కూలముగ బ్రవేశింతురు.

వివేకానంద.

రంగము 1.

(నరేంద్రుడు మలినాంబరుడై, ఆలోచనాయత్త చిత్తముతో వచ్చు చుండును. మరియొకవైపునుండి మహర్షి దేవేంద్రనాథు డరుదెంచుచు నరేంద్రునిజూచి)

నరేంద్రా! నరేంద్రా!

నరేం:— (విస్మయముతో) మహర్షులా? నమస్కారములు,

దేవేం:— అన్యమనస్కుడవై యుంటివి?

నరేం:— లేదే. సహజముగ నిట్లే యుందునుగదా?

దేవేం:— నీదృష్టి యీప్రపంచముననున్నట్లు దోచదు. భావనాలోకమున విహరించుచుంటివా? సంస్కారప్రియుడవుగదా, నీకీ మలినాంబరములేల?

నరేం:— స్వామీ? హృదయమాలిన్యమును బోగొట్టుటకు బ్రయత్నించవలెను. గాని, వస్త్రములెట్లుండిననేమి?

దేవేం:— అట్లని బూడిదలో బొర్లాడుదురా?

నరేం:— (నవ్వుచు) బూడిదయా ? విజ్ఞానయుక్తోవిశాలు తామిట్లు మాట్లాడుచున్నారు ? పరమపవిత్రమైన డిదయే శంకరునకు మైపూత..................

దేవేం:— గషసుదసమా ?

నరేం:— కాదు. దురభిప్రాయపడుచున్నారు.

దేవేం:— అర్థరహితమగు ప్రవర్తనము.

నరేం:— సులభగ్రాహ్యము......స్వామీ! ఒక. సంశయ గలదు.

దేవేం:— చెప్పుము.

నరేం:— తామెప్పుడైన భగవంతుని జూచితిరా ?

దేవేం:— మాటలతో దేవదేవుని జూడదలచితివా ?

నరేం:— నావిషయముగాదు. మీకాభాగ్యము లభించిన

దేవేం:— నావిషయము నీకనవసరము.

నరేం:— ఆగ్రహించెదరేల ?

దేవేం:— ఆగ్రహానుగ్రహములకు నేనెవ్వడను.

నరేం:— చిత్తము......మఱియొకపర్యాయము దర్శించె సెలవు.

సంద

(నరేంద్రుడు కొంతదూర మేగునప్పటికి రామచంద్రదత్తైమురుపడును.)

నరేం:— దత్తూ! ఎక్కడికీ ప్రయాణము ?

రామ:— నీవో ?

నరేం:— ఏదో పనిమీద బోవుచుంటినిలెమ్ము...

రామ:— నేనుగూడ నంతే. సరిగాని, నీ వివాహవిషయ మేమైనది ?

నరేం:— ఏమగును, నీకు దెలియకుండ ? ఇష్టములేదని తొలుతనే జెప్పియుంటిని. అదియొక ప్రీతి బంధకము.

రామ:— ప్రీతి బంధకమా ?

నరేం:— అందువలన నాజీవితమే వ్యర్థమగును. ఈ విషయమనేక పర్యాయములు విపులముగ జెప్పియుంటిని. మఱల వాగ్వివాద మేల ? నేను స్వేచ్ఛా విహారిని. నన్నిట్లే స్వాతంత్ర్యగీతముల బాడుకొననిమ్ము.

రామ:— పెద్దలిందులకు సమ్మతించిరా ?

నరేం:— ఆశ్చర్యము ! నా వివాహమునకు పెద్దలసమ్మత మేల ?

రామ:— మత సాంప్రదాయ......

నరేం:— ఇక్... చదువుకున్నవాడ నట్లు మాట్లాడకు: గొర్రెలవలె కన్నులు మూసుకొని ముందువారి న: రించుటేల ? స్వబుద్ధి నుపయోగించుకొనగూడద ...దత్తూ ! ఎంతటి మూఢాచారములు ? ... వి: సిద్ధాంతములు ? హిందూమత మెం: పవిత్రమైన అంతవిచిత్రమైనదిసుమా !

రాసు:— నరేంద్రా ! పాశ్చాత్య వేదాంతసారమంతయు వొక్కడవే గ్రోలితివేమి ?

నరేం:— పొరబడక హేతువాదనకు దిగుము. భగవంత జూచితిమని ప్రగల్భములాడుచు లోకులను మోసగిం వారెందఱుండిరో తెలియునా ?

రామ:— ... నీ యాలోచన లానందింపదగినవి. నీవ: ప్రతిభా భాసురు లిప్పుడు దేశమునకవసరము. మ: క్షేత్రమగు దక్షిణేశ్వరమున నొక ' మహనీయుడు ? డు: అతడు నీ సంశయములను దీర్చగలడు.

నరేం: — ఆస్థలమంత పుణ్యప్రదమైనదా ?

రామ:— పుణ్యక్షేత్రము. రాణి రాచమణి, విశేషవ్య:

ప్రియాసలకోర్చి యాపుణ్యకార్య మొనర్చెను. అఖండ ప్రశాంతి కాలవాలమై బ్రహ్మానందగంధము లెల్లెడ నల్లుకొనుచుండు నతివిశాలమగు, సుందరారామమున, గగనవీధినంటు శిఖరములతో, శాస్త్ర సమ్మతముగ కాళికాలయము నిర్మింపబడినది. కటిభాగమున విశ్రాంతాల యమును, నెడమభాగమున నాట్యమందిరమును, మఱికొన్ని శివాలయములును, గలవు. పరమపవిత్రమైన దక్షిణేశ్వర వనవాటికాంభ్యంతరమున శక్తిస్వరూపిణి యగు కాళి, నిరంతరము విహరించుచు, పిలిచిన పలుకు చుండునని వాడుక. శ్రీరామకృష్ణుడు డామాతవలన ధన్యుడయ్యెను.

కిం:— అలాగా ?

మ:— పనియున్నది. నన్నికబోవనిమ్ము. (తనదారిని బోవును)

[నరేంద్రుడు నడచుచు తనలో]

దత్తుచెప్పినమహానీయుని, నిన్నటిదినము, సురేంద్ర మిత్రునింట జూచియేయుంటిని. ఆయనను గూర్చి

వి వే

పలువురు పలువిధముల జెప్పుచున్నారు... పలుక మాటేల ? నాహృదయమందొక మార్పు గలిగినది. ఆయ నెందుకో, నన్ను దేవసిగ తేజిపాలుఁజూచెను. ఒకర్యాయము దక్షిణేశ్వరమునకు రమ్మనమని బలవపఱచెనుగూడ.........

(నిష్క్రమించును.)

రంగము II

దక్షిణేశ్వరము.

(గదిలో పవిత్రాసనముపై రామకృష్ణుడేకాగ్రచిత్తమున నుండును)

రామ:— ......తప్పక వచ్చెదనని చెప్పెనుగదా ? రాలేదే ...మనస్సునకింత యారాటమెందులకు ? ...ఔను. అతడు నక్షత్రములలో చంద్రుడు. ఎంతటిస్ఫురద్రూపి ? పవిత్రతను సూచించునా యాకర్షక నేత్రములందొక మహాతేజము గోచరమగుచున్నది. .. వేషభాషలకేమి గాని, ఉన్నతాశయములుగల దయార్ద్రహృదయుడు-వివేకజ్ఞానముగల కార్యశూరుడు...అదేమోగాని, నిత్యానందకరమై, తేజోమయమగు బ్రహ్మపదార్థమతనియందు మూర్తీభవించినట్లు దోచుచున్నది...సందేహమేల ? ఇంద్రియలకాత్మగతియె ప్రమాణము...అతడు మహాపురుషుడు. ఎంతచక్కగ పాడగలడు ? నాహృదయము

మా కెందులకు ? ఆ మధుర గానమునకు కఠినశిలాంతతులై కరగిపోవునేమో ?... దేవీ ! (అర్ధనిమీలితనేత్రుడై ధ్యానతత్పరుడగును.)

[పశ్చిమద్వారమున, నరేంద్రుడు మఱికొందరు మిత్రులతో బ్రవేశించి, నమస్కరించును.)

రామ:— వచ్చితివా ? సంతోషము కూర్చొనుము.

నరేం:— మహాత్ములు నిరీక్షించుచుండిరిగాబోలు ?

రామ:— ఆనాటి నీమధుర గానమునకు తన్మయుడనై పోతిని.

నరేం:— చిత్తము.

రామ:— ...ఇటురమ్ము...(నరేంద్రుని యేకాంత ప్రదేశమునకు గొనిపోయి, కనుగొనల నానందబాష్పములుగ్రమ్మ కరస్పర్శనము జేయుచు)

ఇన్నాళ్ళకా నీవు వచ్చితివి? ఎంతటి నిర్దయుడవు? నన్నిట్లు కష్టపెట్టదగునా ? ...నీకమనీయ ముఖారవింద సందర్శన భాగ్యము నపేక్షించి, వేచి, భరింపరాని బాధ పడితిని సుమా ! (కేలుమోడ్చి) స్వామీ ! నీవవతార

పురుషుడవని గ్రహించితిని. మానవలోకము నుద్ధరింప నేతెంచిన నారాయణాంశసంభూతుడవగు నరుడవుగాని, కేవలమనుష్యుడవుగావు. నీ వియోగమున కోర్చుట కష్టము. అనుగ్రహించెదవా ?

నరేం:— ఏమిది మహాత్మా ! ఎంతపొరబడితిరి ? రండు యథాస్థానమునకు... (ఇరువురువచ్చి కూర్చుందురు)

నరేం:— (తనలో) ఏకాంతముగ నేదియో యుపదేశించు ననుకొంటి, గాని, యిదియేమి ? వీరికి పిచ్చియెత్తినదా ? విశ్వనాథ దత్తు తనయుడనగు నరేంద్రుడను గానానేను ? నారాయణాంశ సంభూతు డనుచున్నాడే. ఆశ్చర్యము ! ఈ మాట లర్థరహితములా ? తపస్సంపన్ను లసత్యము లాడుదురా ?............

రామ:— (నరేంద్రుని సమీపించి) మధురఫలములివిగో-- చెఱకుగడలు-ఆరగింపుము.

నరేం:— మిత్రులున్నారు. అందఱము నకలసి భుజించెదము వాటిని మాకిచ్చి వేయుము.

రామ:—అట్లుగాదు, వీటిని నీవొక్కడవే స్వీకరింపవలెను అనంతరము వారి పాలు వారికొసంగబడును.

నరేం:— (తనలో) సర్వసంగ పరిత్యాగియగు

నామీద నింతదయయేల ? చెప్పిడినా

డిచేష్టలకును సంబంధములేదే ?

రామ:— నరేంద్రా ! దీర్ఘాలోచన సేయుచు

నరేం:— ఆ ! ఏమియులేదు... నాకొక సం

మహాత్మా !

రామ:— అనుమాన మెందులకు ?

నరేం:— భగవంతుని జూచుటకు వీలగునా ?

రామ:— చూడవచ్చును... చూచుటే గాద

చ్చునుగూడను... గాని, భగవంతునిక

తో నుండువారేరి ? భోగ భాగ్యముల

ర్యాపుత్రాదులకొఱకో, నిరంతరము క

మానవులకెట్లు భగవద్దర్శనము లభించ

పహృదయముతో, తదేక ధ్యాన తత్

భగవంతుడు ప్రత్యక్షముగాడా ?

నరేం:— ప్రత్యక్షమగునా ? నేను చూడగల

రామ:— ఒక్క చూచుటేనా, కలిసి మెలి

వచ్చును. (ధ్యానమున కనులమూం

నరేం:— చిత్రము ! భగవన్నామోచ్చారణ మాత్రమున నీ మహాత్ముడు పరవశత్వమును జెందుచున్నాడు. అదృష్టవంతులకెవరికోగాని, సాక్షాత్కారము లభించదు గదా ? ఆహా ! ఇతడు పరమ పవిత్రుడు...నిజము గుఋపి ఇంకేమిగావలెను ?

(రామకృష్ణుడు కనుల దెరచును)

నరేం:— అయ్యా ! సెలవు...

రామ:— పోయివచ్చెదవా ? సాధ్యమగునంత త్వరలో మరల వచ్చెదనని వాగ్దత్తము చేయుము.

నరేం:— తమ యాజ్ఞ శిరసావహింతునుగదా ?

రామ:— నీ కొఅకు తపించుచుందును సుమా ! ఈ సారి యొంటరిగ రమ్ము.

నరేం:— చిత్తము.

(నరేంద్రుడు మిత్రులతో నిష్క్రమించును.)

రంగము III

నరేంద్రుని గృహము.

(విశ్వనాథదత్తు పరుండియు, రామచంద్రదత్తు, భువనేశ్వరి కూర్చొనియు మాట్లాడుచుందురు.)

విశ్వ:— దేహధర్మములు శాశ్వతములు గావుగదా ? టము బోయిన వెనుక నేదియెట్లగునో ?

రామ:— నిజమేగాని, అతడు విముఖుడైనపుడు మన చేయగలము ?

భువ:— రామచంద్రా ! నీమాటలుగూడ పెడచెవినిబెట్టు

రామ:— తల్లీ ! నే ననేకపర్యాయములు బ్రయత్నించి లమనోరథుడనైతిని.

విశ్వ:— ఇతని చర్యలు నా కర్థమగుటలేదు. కళాశాల దెట్లుండునోగాని, నే నెప్పుడు పలుకరించినను స గు సమాధానముకాదు—, సరిగదా, పిచ్చివా సంచరింపుచుండును.

రామ:— ఔను అతడెప్పుడు ఊహాలోకమున నూరేగు

డును. దక్షిణేశ్వరమున కేగి వచ్చుచున్నప్పటినుండియు అతనిపవిత్రవర్తనము పూర్తిగా మారిపోయినది.

విశ్వ:— దక్షిణేశ్వరమునకు పలుమారులు బోయివచ్చుచుండెను.

రామ:— రామకృష్ణుని యెడగురుభావముదయించినది. ఆగురువుగారితని నెడబాసి, యొక క్షణమైన నుండలేడట.

విశ్వ:— ఏమిచిత్రము! సర్వసంగపరిత్యాగియగు రామకృష్ణుని కిట్టి యనురాగముండదగునా ?

రామ:— నరేంద్రుడవతార పురుషుడని దేవి యతనికి జెప్పి, నదట. ఆ మహాత్ముడసత్యము పలుకడుగదా ?

విశ్వ:— నమ్మజాలను, ఇదంతయు భ్రాంతి.

రామ:— నేనుగూడ మొదట నట్లే దలంచితిని.

విశ్వ:— ఇప్పుడు మాత్రము ? సరిగాని మనవాడు ఆదినుండియు వితండవాదిగదా ? ఈ వేదాంతములయందు విశ్వాసములేనివాడే ? ఇప్పుడెట్లు లోబడెనో ?

రామ:— ఇప్పటికైన లొంగినాడా ? గురువర్యు ననేక విధముల బరీక్షించుచున్నాడు. కొన్ని నిదర్శనములు గనుపడినను, తన్నుదాను నమ్మలేని స్థితియందున్నాడు.

విశ్వ:— ఈ పరిస్థితులను బట్టిచూడ, నరేంద్రుడు మనకుప యోగ పడునను యాశలేదుగదా ?

రామ:— అతనిని బలవంతపరచినందువలన స్థితిగతులు మఱింత విపరీతమగునేమో ?

విశ్వ.— నిజమే...కాని ముందుగతి ?

రామ:— బోధపడుటలేదు.

విశ్వ:— నేనువిశేషకాలము జీవించజాలనను యను మానము దయించినది సుమా !

రామ:— తండ్రీ ! అష్టైలతలచెనరు సర్వరక్షకుడు మిమ్ములరక్షించు గాక !

భువనేశ్వరి:— (కన్నీరుగార్చుచు, రామచంద్రా !

రామ:— తల్లీ !......?

భువ: — (కన్నులు తుడుచుకొనుచు)......?

రామ:— చూడజాలను, మాతా ! ఏమిసెలవు ?

భువ:— కష్టసుఖము లెరిగి యుంటివిగదా ? సంసారము...

రామ:— అన్నియు తెలియునుగాని కర్తవ్యము !

భువ:— నరేంద్రునిబుద్ధి మరల్పలేవా ?

రామ:— ప్రయత్నించితినిగదా, శక్తికొలది !

భువ:— సానుకూలమగువఱకు బ్రయత్నించవలదా ?

రామ:— ప్రయోజనములేదు. అతనిధోరణి వేరుగానున్నప్పుడు మనశ్రము నిరర్థకమగును.

భువ:— నీవుగూడ నట్లేచెప్పుచుంటివా !

విశ్వ:— ఎవరికర్మము వారిది.

రామ:— అమ్మా ! తెలియని పసివాడా ? ప్రతిభాభాసురుడగు నరేంద్రునికి నీతిగరపువారెవరు ? మీదుమిక్కిలి యతనిమార్గము మహాత్మ్యప్రష్టమైనదని నానమ్మకము మహాపురుషలక్షణములతనియందనేకములు గోచరమగు చున్నవి. అనతికాలమున నతడు విజ్ఞానవేత్తయగునని నాయూహ. ఇందులకు మనము గర్వపడవలెను గదా ?

భువ:— కోరికలకేమి, గగన కుసుమములేగద ? ఎక్కడి నరేంద్రుడు ? ఎక్కడికథ ?

రామ:— గగనకుసుమములో, కరతలామలకములో, చూడగలవు గదా ?

విశ్వ:— రెండు దినములు నరేంద్రుడు నాకనులయెదుట నుండుటవసరమని తోచుచున్నది. ఇప్పుడెచ్చటనుండెనో,

పిలుచుకొనిరాగలవా ?

రామ:— దక్షిణేశ్వరమునకు వెళ్ళియుండనోపు వెళ్ళివచ్చెద సెలవా ?

విశ్వ:— మంచిది......(భార్యతో)దాహము.

(రామచంద్రదత్తు భువనేశ్వరి నిష్క్రమింతురు.)

రంగము IV

(రామకృష్ణుని గదివెలుపల, నరేంద్రుడు, ప్రతాపచంద్రుడు మఱికొందరు మిత్రులు గూర్చుని సంభాషించుచుందురు.)

నరేం:— నాకిదంతయు నయోమయముగనున్నది. ఇచ్చటికి రామన్న, విలపించుచు, నాకొఱకు బయలుదేరివచ్చును. నాయందొక దివ్యజ్యోతి గోచరించుచున్నదట... భగవదంశ సంభూతుడనని దేవియే చెప్పినదట ఇట్టిచిత్రము లెన్నియోగలవు.

ప్రతా:— ఇవన్నియు సత్యములగునా ?

నరే:— ఆయనుమానమే నాకునగలదు. మనమనస్సే మనలను మోసగించుచుండునని, పాశ్చాత్యవేదాంతులు చెప్పుచుందురు...... నేనామహనీయు ననేకవిధముల, బరీక్షించి, నవ్వులపాలైతిని.

ప్రతా:— కన్నుల ముందు జరుగు దానినెట్లు కాదందుము.

నరేం:— మఱియొక చిత్రము. నాశరీరము నాయన తాకినప్పుడెల్ల, తన్మయుడనై, కోటిసూర్య ప్రభాకలితంబైన

యొకమహావెలుగును మహాఋషులును, పలువిధము
గాంచనగును. ఆ క్షణకాలమేమిజరిగినదో చెప్పలే
స్థితియందుండుటగూడ తటస్థించినది.

ప్రితా:— గారడియా?

నరేం:— చెప్పజాలను.

ప్రితా:— (పరిహాసముగ) ఏమినరేంద్రా! నీవుగూడని
భ్రమపడుచుంటివి. ఎక్కడిభగవంతుడు? ఎక్కడి
హ్మాండము? ఈవిగ్రహారాధనలేమి? విశ్వశింపజాల
......నీవెప్పుడైన భగవంతుని జూచితివా? యిద
యు మాయ సుమా!

నరేం:— ఈ అద్వైత సిద్ధాంతము......

ప్రితా:—అద్వైతమా? గిద్వైతమా నాలోను, నీలో
ఈగిన్నెలోను, ఈచెంబులోను, అన్నిచోట్లను భగ
తుడున్నాడట, ఏలకనుపించడో? ఎవరువిందురీమాట
కూటికి గుడ్డకుగాని భగవంతుడెందులకోయి?

(రామకృష్ణుడు ప్రవేశించును. నరేంద్రప్రితా
ప్రులులేచి నిలువబడుదురు.)

రామ:— ఏమనుచున్నారు? కర్ణకఠోరములు... నరేందా

స ం ద.

నామాటలు విశ్వసించకున్నపుడిచటి కేల రావలెను ?

నరేం:— వచ్చినంతమాత్రమున తామనినదాని కెల్ల !
నరేననినమ్మతింపవలెనా ?

రామ:— వేడుకార్థమరుదెంచుచుంటివా? (అర్థనిమీలితనేత్రుడై నరేంద్రుని చేతితో స్పృశించును.)

నరేం:— (ఆశ్చర్యమున)...ఆహా ! ... చిత్రము !......
నేనెక్కడనున్నాను ?... ఏలోకమిది ?...కనులకు మిరుమిట్లు గొలుపు ఈ వెలుగేమి? గురువర్యులెక్కడ? ప్రతాపుడేడీ ?.........ఆఁ ! ...ఆఁ ! ... అఖండ భూవలయమెల్లవ్యాపించి, మింటివరకెగప్రాకి, బాలసూర్యునివగిది ప్రజ్వరిల్లుచున్న, ఈ మహావెలుగు సచ్చిదానందరూపుడగు భగవంతుడా ? తెలిసినది, మహాత్మా ! తెలిసినది, నమస్కారములు......అజ్ఞానాంధకారమునబడి, శుష్కహృదయుడనై, గురువుల మాటలద్రోసివచ్చితిని. కరుణామయా ! నీవు సర్వవ్యాపివి. సమస్తతేజమునకు నీవేమూలము. సూర్యుని ప్రచండదీప్తినీది. రాకాసుధాకరుని ధావళధళ్యమునీది. సకలగ్రహనక్షత్రములు, నీ సంకల్పమాత్రముననే,

చరించి, భాసమానములగుచున్నవి. నీవు గాక, జ్ఞాన జ్యోతిని బ్రసాదింపగలవారెవ్వరు? సకల విజ్ఞాన సంపన్నుల శక్తి సామర్థ్యముకు కారణభూతుడవు నీవే గదా? రాకాశారద చంద్రచంద్రికలు—మహాగ్రీష్మమధ్యాహ్నములు— నీ కారుణ్యప్రతాపము లేగద? సమస్తచరాచరజంతు సంతానముల నాడించు జగన్నాటకసూత్రధారీ! దివ్య తేజోమయమూర్తీ! విశ్వాసాగ్ని నా హృదయసీమయందు, ప్రజ్వలింపజేసి, నాజీవితమును పవిత్రమును, తేజోవంతమును జేయుము. సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నిన్నే గొలుచు చుండుటకు శక్తి దయసేయుము—అన్యములుగోరను. కార్యాకార్యములన్నియు నీ కొఱకే. గాఢభక్త్యానురాగసంకలిత హృదయుడనై, ప్రతి ఫలశూన్యముగ సేవజేసెదను. స్వీకరింపుము. స్వామీ!...

రామ:— (మరల చేతితో స్పృశించును.)

నరేం:— స్వామి! క్షమింపుము. ప్రతాపా! నీవు జూచితివా?

ప్రతా:— దేనిని?

నరేం:— ఓరి పిచ్చివాడా! ఆ మహావెలుగును చూడలేదా?

ప్రితా:— ఏ మహా వెలుగు ?

నరేం:— అదుగో! నాకు గనుపించుచున్నదే!

ప్రితా:— ఎక్కడ ? ఎక్కడ ?

నరేం:— నీ నెత్తిన...హృదయమున...వదనమున ... నాలో లేదా ? ఈ తరులతాదులయందు— మల్లెమొల్లలయందు... సమస్తప్రాణికోటియందు— లేదా ?

ప్రితా:— ఏమినరేంద్రా! పిచ్చియెత్తినదా ?

(రామకృష్ణుడు నిష్క్రమించును. రామచంద్రదత్తు ప్రవేశించును.)

రామ:— నరేంద్రా!

ప్రితా:— ఇంకేమి నరేంద్రుడు ?

నరేం:— ఓహ్హో! ఎప్పుడు వచ్చితివి మహాత్మా!

రామ:— నేను మహాత్ముడనుగాను. గుర్తుపట్టలేకుంటివా ?

నరేం:— (నవ్వుచు) నేను పెట్టివాడనను కొంటిరా ?

రామ:— నేనెవరినో చెప్పరాదా ?

నరేం:— రామచంద్రమూర్తివిగాదా ?

రామ:— కాదు, గామచంద్రదత్తుడు.

నరేం:— భేదములేదు అంతయునొకటే... విశేషములేమి ?

రామ:— ఇంటికిరావా ?

నరేం:— అవసరమా ?

రామ:— తండ్రిగారి స్థితి చక్కగలేదు. నిన్నుచూడ వలెనని కోరిరి.

నరేం:— ప్రమాదమగు స్థితియా ?... వచ్చెదను. రమ్ము, పోవుదము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము V.

నరేంద్రుని గృహము.

(వెలుపలి భాగమున రామచంద్రదత్తు కూర్చొనియుండును.)

రామ:— ఆహా ! దుర్భరము ! సత్కుల సంజాతుడును, గౌరవనీయుడును, విశాలహృదయుడును, నగు విశ్వనాధదత్తు కుటుంబ మెట్టియిక్కట్టుల పాలుగావలసివచ్చినది ? భగవంతుడా ! బ్రతికినన్నాళ్లు, అడిగినవారికి లేదనకుండ, పేదలకు పెన్నిధానమై, దాన ధర్మాధి సత్క్రియా చరణుడై, తన సర్వస్వమును వెచ్చించిన, విశ్వనాధదత్తు భార్యాపుత్రులకు, తుట్టతుదకు తిన తిండిగూడలేకుండ, జేసితివేమి ? ఆహా !..........ఆస్తియంతయు ఋణదాతల పాలై పోవ, ఘోరదారిద్ర్య మనుభవించు చుండిరే ! ఇక వారిగతియేమి ?...... (ఆలోచనమున)......ఏమిధైర్యము ! ఇంతజరుగుచున్నను, కన్నతండ్రి మరణించినను, నరేంద్రుడు కంట

నీరుబెట్టడే? చలింపడే? ఎంతటి వజ్రసన్నిభహృదయము?... నరేంద్రా! నరేంద్రా! ...నీలో మానవత్వమునశించినదా? దయాదాక్షిణ్యములులేవా? ...మాతృదేవి క్షుద్బాధచే మాడుచుండ, నీవు, "దేవుడు, దేవుడ"ని యూరేగుచుంటివేమి? ఎక్కడిదేవుడు? దేవుడున్నాడా? అన్నాతురులై, దుర్భరశోకావేశమున, యెలుగెత్తి యేడ్చు భక్తులను రక్షింపరాడేమి? ధనవంతులహృదయములు కరుగలేదే? మానవతులల్లాడుచుండ దుర్మార్గులు మానభంగముచేయు చున్నారే? పరమభక్తాగ్రేసరులగు సత్యసంధులను బాధించి క్రూరులు కుబేరులగుచున్నారే! పెద్ద పిన్న తారతమ్యము లేక, ధర్మాధర్మములను పాటింపక, స్వార్థపరులై, ప్రజలను హింసించు నరహంతకులకే జయము చేకూరుచున్నదే! వేలకు వేలుదారుణకృత్యము ను క్షణమును జరుగుచునే యున్నవే!......ఏదీ భగవంతుడు... ఉన్నచో, లోకకళ్యాణము కొఱకై పాటుపడు త్యాగమూర్తులను బంధించిన చెఱసాల పునాదులింకను సడలలేదే! తపస్సంపన్నులను దా

యుంచిన బంధిఖానాలు పాడుకాలేదే! ...ఏమైనదీ త్యాగమహిమ? సత్యమునకు శక్తి చచ్చినదా? "ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ సంభవామియుగే యుగే" యను సూక్తి కర్థములేదా? దేవుడున్నచో జోక్యము కలిగించుకొనడేమి?......కష్ట సుఖముల కక్కరకు రాక, కేవలము సాక్షీభూతుడై యుండు వాడున్ననేమి! లేకున్ననేమి? ఎవరికిగావలెను? సర్వనాశనమైన పిమ్మట నతడు వచ్చిననేమి! రాకున్ననేమి! ......ఔరా! దారిద్ర్యముకన్న భయంకరమైనదీలోకమున మఱియొకటిలేదుగదా! దీనికన్న మరణమే వేయిరెట్లుమేలు ....కాలము మాఱిపోయినది... ధనమీనాడు పరిపాలించుచున్నది, ధనవంతుడేరాజు, ధనవంతుడే శాసనకర్త...మధురకవితా విలసితుడై, మహీవలయమేలదగినకవిసార్వభౌముడైనను, ధనహీనుడైన నెందులకును కొఱగాడు...కఠినశిలాతతులు సైతము కరిగిపోవ దివ్యగానము సేయు గాయకుడైనను, ధనహీనుడైన, నప్రయోజకుడగును. లౌకిక జ్ఞానసంపన్నుడై, లోకము లేలదగిన ప్రతిభాశాలియైనను, ధనహీనుడైన పలుకరించువారుండరు. ఎంత తెలివితేటలు గలవాడైన

నేమి ? ధనహీనుడెందులకు పనికిరాడు. సభలకాహ్వా నముండదు. సంఘమునమర్యాదలేదు. ప్రజలలో పలు కుబడిసున్న .... (అటునిటు చూచి) నరేంద్రు డా, ఆ వచ్చుచున్నది ?......

(నరేంద్రుడు ప్రవేశించును.)

రామ:— నరేంద్రా ! ఎక్కడనుండిరాక ? పాదరక్షలు గూడ లేకుండ తిరుగుచుంటివే ?

నరేం:— పాదరక్షలకేమిలే ?

రామ:— అనగూడదుగాని......నీవు నీ స్థితిగతుల గుర్తెఱుంగక సంచరించుచుంటివి సుమా !

నరేం:— నీమాటలు నాకర్థమగుటలేదు.

రామ:— అర్థమగుటలేదా ? నీవు పోషించవలసిన వారారుగురున్నారు. తెలియునా ?

నరేం:— తెలియకేమి ? మాతృదేవి క్షుద్బాధచే మాడు చున్నదనిగూడ నెఱుంగుదును,

రామ:— గ్రహించి ప్రయోజనమేమున్నది ? తన్నివారణో

పాయ మూహింపవలెగదా ? కడుపునిండిన వెనుక గదా ఎన్ని వేదాంతములైనను ?

నరేం:— ఆమాటలవెందులకు ? ఇట్టివే మానవుని ప్రజ్ఞావిశేషములు బయల్పఱచు ఘట్టములు, దుర్బలులను దరిద్రము, మఱింత బాధించుచుండును. దరిద్రదేవత భీకరాకృతి వహించి, కోఱలు తెఱచికొని, మీదబడ నుంకించుచున్నను, కష్టపరంపరలు వెన్నంటి, తఱుముచున్నను, చలింపక, జ్ఞానకృపాణహస్తులై ప్రతికష్టవ్యాఘ్రమును, ఎదుర్కొను ధీరులను, దుఃఖములు సమీపింప జాలవు సుమా !

రామ:— నిజమే ! చలింపకుండ నుండవలసినదే, గాని సంభవించినపుడు తరుణోపాయ మాలోచింపవలదా ?

నరేం:— ఆలోచించి ప్రయత్నించితిని.

రామ:— ఫలితము ?

నరేం:— ప్రయత్నమే నావంతు......

రామ:— ఏవిధముగ ప్రయత్నించితివి ?

నరేం:— ఏ స్వల్పయుద్యోగమైనను లభించిన చాలునని గడప గడపకు దిరిగితిని.

రామ:— ప్రాప్తించినదా?

నరేం:— లేదు. తిరిగి తిరిగి ప్రాణము విసిగినది.

రామ:— ఇంత చదువుకొన్న నీకుగూడ దుర్లభమైనది?

నరేం:— ఈ చదువింత నిరర్థకమగునని యెన్నడును తలచలేదు. ఎంపికలకును కొఱగాని ఈ విద్యావిధానము నిరసింపదగినది సుమా! డబ్బాపాల కలవాటుపడిన శిశువులవలె, విజాతీయవిద్యాభ్యాసమున కలవాటుపడిన మనయువకులెంత దుర్బలహృదయులగుచుండిరో తెలియునా?

రామ:— ఔను. పాశ్చాత్య నాగరికతాధారైక స్థాపిత విశ్వ విద్యాలయములలో విద్యార్థులు, గాజుపాత్రిలలో పెంచిన వృక్షములరీతి, తయారగుచున్నారు. వారిమానసములకు, వికారాకృతి నొసంగి, వారి జీవితములనే కృత్రిమములుగ జేసివైచుచున్నది. సరిగాని, ఇపుడు జరుగవలసినది యేమి?

నరేం:— మఱియొకచోటికేగి ప్రయత్నించెదను.

రామ:— మంచిది పోయిరమ్ము.

(నరేంద్రుడు నిష్క్రమించును.)

. న ం ద.

రామ:— ఇందసత్యముండను. పాపము ! ఈ నడియెండను గూడ, కాలికిజోడైనను లేకుండ, ఉద్యోగముకొఱకు, అడ్డమైనవారినెల్ల, నాశ్రయించుచు వీధి వీధిని తిరుగుచున్నాడు......... ఔరా ! కాలమహిమ. నరేందున్రివంటి ధీనిశాలికి గూడ నౌకరిలభింపక పోయెనే ? ఆశ్చర్యము !...

(నిష్క్రమించును.)

రంగము VI

(నరేంద్రుడు ప్రవేశించి)

నరేం:— ... పొట్టకూటికి నేనొకరికిగులామునై పడియుండుట, భగవంతునికిష్టములేదుగాబోలు. లేకున్న విఫలమనోరథుడనగుదునా?... కాసిమ్మా... తిండికేమి?... భగవంతుని బ్రత్యక్షముగా జూచుచున్న మహానుభావుడగు గురువరేణ్యుని వేడుకొనెదగాక! తనదేవి సాయమున, నా దారిద్ర్యము నా మహాత్ముడు తొలగింపలేకపోవునా?... ఆహా! నేనట్టిమూఢుడను!... శ్రీరామకృష్ణుడు దివ్యవిగ్రహము...... ఆద్యంత రహిత హిందూ ఆత్మిక జ్ఞానావలోకనసారము, సర్వకళా పరిపూర్ణమై వెలసిన పవిత్రమూర్తియె శ్రీరామకృష్ణుడు అంతటి మహాతపస్సంపన్నుని ప్రతిఘటించి, నేనంతటి యగ్నిపరీక్ష జేసితిని?... నా సంశయాత్మకమగు మానసమును, ప్రత్యక్షానుభజ్ఞానవనతరంగములచే తడి

పి, నిర్మలానందరసముచే నింపి వైచెనుగదా? పాశ్చాత్యవిద్యాశయములతోడను, బ్రహ్మసమాజతాత్త్వికాభిప్రాయములతోడను, హిందూమతాశయములకెదురీదబ్రయత్నించిన, నాకు, ప్రిప్రథమమున, గురువరేణ్యుడు పిచ్చివానివలె దోచుటయందాశ్చర్యమేమున్నది?......శరీరముకాలుచున్నను చలింపక, అత్యద్భుతనిర్వికల్పసమాధిమగ్నుడై, నిలిచి యుండు ఆమహాత్ముడు సామాన్యుడే!......సంకల్ప సిద్ధుడగు రామకృష్ణుని నిర్హేతుక జాయమాన కరుణాకటాక్షవీక్షణములు, నాపై బ్రసరించుచుండ, నాకే కొఱతయునుండదుగదా?......గాని,... నాకంతకంతకు వైరాగ్యమధికమగుచున్నదే? జయించగలనా? ...ఆహా!...... తలచినంతమాత్రమున, హృదయము చీలికలగుచున్నది, మోపలేని భారమువహించి, నవమాసములు మోసి, నన్నత్యంతగారాబమున సాకి, నాపై కొండంత యాశబెట్టుకొనియున్న మాతృదేవి, — ప్రేమస్వరూపిణి—కన్నతల్లి,...ఆకలిచే కృశించుచుండ, పరమపవిత్రమగు నామె సువర్ణదేహము నలిగి శల్యావశిష్టమ

గుచుండ, చూచి యోర్చుకొనగలనా ? ఈ యువా
సములెన్నాళ్లు ? దరిద్రదేవతనాగ్రహించి, నిరస
వ్రతమెన్నాళ్లు బూనగలను ? ...ఏమిది ?...భ్ర
మా ? ...భ్రాంతియా ?... తప్పుదారిద్రొక్కు చ
టినేమి ? స్థిరచిత్తము కావలెను. అదియే వాంఛనీయ
ము,... చలింపను... మిన్నువిఱిగి మీదబడినను త
ణకను,......నా ప్రయత్నమేమియులేదు... వచ్చి
రానిమ్ము, పోయిన పోవనిమ్ము, కష్టములు...లెక్క
...శక్తిగలదో, లేదో, చూచెదను. గురువరేణ్యు
...తేలవలెనుగదా సత్యాసత్యములీనాడు...అంత
కీ క్షణమెమంచిది......నడచెదను......

(కొన్ని యడుగులేగునప్పటికి ప్రతాపచంద్రు
డెదురు పడును.)

నరేం:— ఓహో ! మిత్రుడా ?

ప్రతా:— ఏమినరేంద్రా ! ఇట్లుంటివి ? కాలికి జోడేది ?

నరేం:— ఎట్లుంటిని ?

ప్రతా:—(తనలో) పాపము ! ఇతడు భుజించినట్లు తోచ
(ప్రకాశముగ) ఎండలో తిరిగితివి గాబోలు వదన
వాడియున్నది.

నంద.

న రేం:— తిరిగి తిరిగి విసువు జనించినది.

పవిత్రా:— ఫలహారము సేయుదము రమ్మా.

న రేం:— ఇది వేళ గాదు.

పవిత్రా:— వేళ గా కేమి? నాకాకలియగుచున్నది, పోవుదము రమ్మా.

న రేం:— ఆకలియగుచున్నదా? పోయిరమ్మా.

పవిత్రా:— నీవు రావా?

న రేం:— (నవ్వుచు) నాకవసరములేదని చెప్పితినిగదా?

పవిత్రా:— ఎంత పెంకెవాడవు?

న రేం:— పెంకెతనమేమున్నది? సమయాసమయములు లేవా? సరిగాని, దక్షిణేశ్వరమునకేగితివా? విశేషము లేమి?

పవిత్రా:— విశేషములా? నీ సంగతి గురువుగారికి తెలిసినది.

న రేం:— ఏసంగతి?

పవిత్రా:— ఉద్యోగమునకై ఆకు వీధి వీధికి దిరుగుట.....నీ కృషి ఫలింపకపోవుట......

న రేం:— ఛా!......?

పరి తా:— ఛీ !......?

న రేం:— తెలిసిన తెలియుగాక, ఆశ్చర్యమేమున్నది ? అబద్ధము లాడక, ఉన్నదున్నట్లు చెప్పుము.

("తనువేలా...యీ...ధనమేలా... ? "
యనుపాట వినబడును)

న రేం:— ఎవరాపాడునది ? (ఆలకించును)

పరి తా:— (ఆలకించును)

న రేం:— (వేలితో జూపుచు) ఆగృహామునుండియా ?

పరి తా:— అదియొక వేశ్యగృహామని తలచెదను.

(మరల, " తనువేలా ?" యనివినబడును.)

న రేం:— ఆహా ! ఎంతచక్కని పాట ? పరితాపా ! వింటివా ? సమీపించుదమా ?

పతాి:— గుమ్మముకడ నొకవృద్ధనారియున్నది. అడిగి చూచెదను. (సమీపించుచు) అవ్వా !...అవ్వా !

అవ్వ:— ఎవరయ్యా !...?

పరి తా:— ఈ యిల్లెవరిది ?

స ం ద.

అవ్వ:— "విద్యాధరి" ది.

ప్రితా:— మేము లోనికేగవచ్చునా?

నరేం:— (సమీపించి) అవ్వా! ఆ పాడునది విద్యాధరియే
నా?

అవ్వ:— మీరువచ్చారని చెప్పేవా?

ప్రితా:— ఔను, నరేంద్రుడొచ్చియున్నాడు, లోనికి రావ
చ్చునా, యనియడిగిరమ్మన్నా.

నరేం:— ఓరిపిడుగా! నాపేరేలజెప్పితివి?

ప్రితా:— పుట్టి మునుగదులే.....

(అవ్వ లోనికేగివచ్చును.)

అవ్వ:— అయ్యా! రండి.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము VII

విద్యాధరి గృహాంతర్భాగము

(నరేంద్ర, ప్రతాపులు, సోఫాలమీదను, విద్యాధరి నిలువ బడియుందురు.)

విద్యా:— పూజ్యులరుదెంచినారు. అతిధిపూజ......

నరేం:— అవసరములేదు. నీ యాదరణము కొనియాడదగి నదే......

విద్యా: — ఎండవేడిమికి బడలినట్లున్నారు. స్నానాదికములకు వలయు, నుష్ణజలమున్నది. ఫలహారము సేయవచ్చును.

ప్రతా:— (తనలో) ఏమి యీ వేశ్యసౌందర్యము ?

నరేం:— అవేమియు నవసరములేదు. నీ మధురగానము మా మ్మాకర్షించినది.

విద్యా:— తామరుదెంచుట నాయదృష్టము. నవయౌవనదివ్య తేజో విరాజితులగు మిమ్ములను దర్శింపవలెనని, చాలా కాలమునుండి......

సం ద.

నరేం:— ఓహో! ఇంతకు పూర్వమే మావిషయమెరిగి యుంటివా ?

విద్యా:— చిత్తము. అప్పుడప్పుడు వినియుంటిని. మీామనో హరాకృతిని.........

ప్రితా:— (తనలో) సంభాషణము చిత్రముగనున్న దే!

నరేం:— మంచిది. ఆపాట మరియొకపర్యాయము పాడుము, విని యానందించెదము. నీ కంఠమతిమధురమైనది.

విద్యా:— ఒక్క కంఠమేనా ?

ప్రితా:— (తనలో) కాదు, నిలువెల్ల......

నరేం:— అనఆవసరప్రసంగమేల ? ఆపాటను...

విద్యా:— పాటలకేమి ? కావలసినన్ని వినవచ్చును. విద్యాధరినగు నేను ధనవంతురాలనని గూడ తమకు దెలియునా ?

నరేం:— అయినాకావచ్చును. నాకేమి ?

విద్యా:— (చిఱునగవుతో) ఈ మాత్రమర్థముకాలేదా ? నాకును, నాధనమునకును మీారధిపతులయ్యెదరు. నాధా! అనిర్వచనీయానంద......

ప్రితా:— బలే...

నరేం:__ పాపముశమించుగాక ! తల్లీ ! ఇవేటిమాటలు ?

విద్యా:— రూపయౌవన, విభ్రమ, విలాసాదులేవైన నా యందు లోపించెనా ?

ప్రితా:— (మెల్లగ) ఎబ్బే ! ఎవరంటారు ?

నరేం:__ ఎవరికిగావలెను ? హృదయసౌందర్యము లేనప్పుడ వన్నియు నిరర్థకములే......పలుమారులద్దమును జూచిమొగమును దిద్దుకొనుటకంటె, సత్కులాంగనలను జూచి హృదయమును దిద్దుకొనలేవా ? తల్లీ !

ప్రితా:— నరేంద్రా ! భేషైనసమాధానము జెప్పితివోయి !

విద్యా:— ఈ నీతులకేమిగాని, ప్రియుడా ! నిష్కళంకహృదయముతో ప్రేమించుచున్నాను సుమా !

నరేం:—(కోపముతో) తల్లీ ! చాలింపుము. నీవాచాలత్వము. ప్రేమయా ? ప్రేమయను పదమునకు నీ కర్థము తెలియదు గాబోలు ?

విద్యా:__ ధనాశచే మిమ్ములను ప్రేమించుటలేదు. తెలియునా ?

నరేం:— ధనాశగాకున్న, దానితాత మఱియొకటి.........
నీ ప్రేమ ప్రతిఫలశూన్యము మాత్రముగాదుగదా ?

తల్లీ ! ఎందులకీ నీచాతి నీచమగు పనికి పాలుపడుదువు? నీ జీవితమును, పవిత్రమును, తేజోవంతమును, జేసికొనుము.

విద్యా:— తల్లకిందులుగ మాట్లాడుచుంటిరేల ? నాజీవితము పవిత్రమైనదిగాదా ? నాయందున్న పాపమేమి ? నా ప్రివర్తనమసహజమా ? అదుగో! ఆమల్లెపూలయందెట్లు భృంగము, మకరందమును గ్రోలుచున్నదో చూడుము ! ఇది సృష్టిరహస్యముగాదా ?

ప్రీతా:— నరేంద్రా ! పాటలసంగతి దేవుడెరుగును. పోవుదము లెమ్ము.

నరేం:— ఏమి మాటలు ?

విద్యా:— బాల్యమునకు విద్యాభ్యాసమెట్లంగమో, యౌవనమునకు ప్రణయరహస్యములు తెలిసికొనుటగూడ, నట్లే యలంకారమగునుగదా ? వేదాంతమునకు వృద్ధాప్యముండనేయున్నది.

నరేం:— నీ తెలివి తేటలకు జాలిపడవలెనో, సంతోషింపవలెనో తోచకున్నది

విద్యా:— జాలిపడిచేరదీయుడు. అబలనగు నన్నాదరించి లా

లింపుడు: ఇదియును, పరోపకార మేగదా ?

నరేం:— ఔనౌను. మంచిపరోపకార మే......

విద్యా:— నా జీవితమును— సర్వమును—నాధా !...

నరేం:— ఛీ ! అట్లు సంబోధించకుము. నీమాటలకును, మాయలకును, లొంగునంతటి దుర్బల హృదయుడను గాను ...తల్లీ ! రక్తమాంసాస్థికల్పిత శరీరసౌఖ్యమును నమ్ముకొని, క్షణికములగు తుచ్ఛసౌఖ్యముల కేల పరువులెత్తెదవు ? అహంకార, మమకారములను చంపుకొనుము. శాశ్వతానందమును బొందుటకు బ్రయత్నింపుము. నీ విజ్ఞానముచేతను, అప్రతిమాన ధైర్యసాహసాదులచేతను, పరంజ్యోతిని దిలకించుము. లోకకళ్యాణమునకై మానవసేవజేయుము. జీవితమును పునీతమును గావించుకొనుము. తల్లీ ! ఏలభ్రమపడెదవు ? నీవుకోరునది నిజమగుసుఖముగాదు,...... ఆలోచించికొనుము......ఒక్క సౌఖ్యమున కాశించిన, రెండు కష్టములు రాక తప్పదు. మనశ్శాంతిలేని యీ పాడుమార్గమేల దొక్కెదవు ? వినిర్మలహృదయముతో.........

విద్యా:— సుకుమారా! ఈ చదువులెవరికి గావలయును? మనసారవలచి తపించుచున్న మానవతిని, సుఖపెట్టజాలని నీ చదువెందులకు? చక్కదనమేల? జన్మమేల? ఇంతప్రార్థించినను నీహృదయము కరుగలేదా?...... రాక్షసుడా! పాపమని, నరకమని, నన్ను భయపెట్టజూచుచున్నావా?...... ఒకవేళ......స్వర్గమున్నదనుకొన్నను, రంభా సంభోగమునకేగదా, దానినాశించుట?...రంభనుమించిన రమణీమణులను కాదని,... అనుభవించుటకపారముగబడియున్న భోగభాగ్యముల కాలదన్ని,......అందనివాటికై యెగిరిపడుటేల? చేతిలోనున్న వెన్నను విడిచి, నేతికొఱకు పఱుగెత్తుటబుద్ధిమంతుని లక్షణమా?......నా మాటవినుము... నిన్ను లక్షాధికారిని జేసెదను...దాసురాలనై...

నరేం:— తల్లీ! వినజాలను. సెలవిమ్ము. పోయివచ్చెదను... పరితాపా! లెమ్ము......

విద్యా:— (దారికడ్డముగ నిలువబడి, కన్నీటితో) ప్రియుడా!

అన్యాయముచేయకుము, నిలువుము...... నిర్భాగ్యుడా!......ఒక్క నిమిషమునిలువుము...

(నరేంద్రుడు విద్యాధరిని పక్కకునెట్టి వెళ్లిపోను. ప్రతాపుడు, నరేంద్రుని వెంబడించును.)

రంగము VIII

—♦ నరేంద్రుని గృహము ♦—

(రామచంద్రదత్తు వాలుకుర్చీలో కూర్చొని ఆలోచించుచుండును.)

రామ:— ...ప్రతాపుని మాటలు మొదట నమ్మజాలకపోతిని..... అంతయూ నిజమే...ఇందావంతయు నసత్యముండదు......ఆఁ! ఎట్టి వాడెంతలో నెట్లాయెను? ...ఎంతటి దృఢనిశ్చయము? ఘోరకష్టములపాలై, చేతకాసైనలేక, కట్టబట్ట, కుడువకూడు లేక, అల్లాడుచున్న తరుణమున,... వేలకొలది ద్రవ్యములును, నిలింప కామినుల నీటును కాలదన్ను, సుందరీమణియు, లభించుచుండి, చలింపకత్రోసివుచ్చువారెవరుందురు? ఏ మానవుని హృదయము చలింపకుండును?... నరేంద్రా! జయించితివిసుమా! ధన్యుడవు! నిశ్చయంతో షివి నీవుగాక మరెవ్వరు? స్వకుటుంబము భరింపరాని

దారిద్ర్యమునబడి, మ్రగ్గుచుండ నిరశనవ్రతమును బూని, గీతామృతపానము సేయుచుంటివా? నరేంద్రా ...ఆహా! నిక్కమగు స్థిత ప్రజ్ఞుడవునీవే భగవద్గీతను చదువుటకు రెండు మూడు గంటలుచాలును. గాని దానిసారమునుగ్రోలి జీర్ణింపజేసికొనుట కెన్నిజన్మము లెత్తవలెనోగదా? భారతీయుల రక్తబిందువులలో, గీతాసారము లీనమైనచో, కర్మాచరణోద్యుక్తులై, నడుములుబిగించి, నిలిచినచో, దాస్యవిమోచనమచిర కాలమునగలుగదా?... హైందవులారా! భగవద్గీత హిందూమతమునకు ముఖము. తెలిసినదా? భరత మాత, పుత్రులకత్యంత ప్రేమతో నొసంగిన, స్వాతంత్ర్యస్తన దుగ్ధమిదియే. ముప్పదిమూడుకోట్ల భారతీయు లరక్తనాళములను, చైతన్యప్రభాభాసితములను జేయు, దివ్యామృతధారయిది... దేశమాతా! నరేంద్రుని పంటి తనయులున్న నీకేమిలోటు? భవదమలపాదార విందసేవైక దీక్షాపరవశులై, త్యాగవహ్నికాత్మబలి నొసంగుటకు సిద్ధముగనున్న తనయులున్నంతవరకు నీకే మిలోటు జననీ!......ఔరా! నరేంద్రా! అస్ఖలిత బ్రహ్మచర్యవ్రత దీక్షాబద్ధకంకణుడవై, కామక్రోధ

దులజయించి, జీవితాశయములకు జిచ్చువెట్టి, మీాదు మిక్కిలి కష్టపరంపరలను బ్రార్థించితెచ్చి, నెత్తినిడుకొని, లోకకళ్యాణమునకై జీవయాత్రసాగింప సిద్ధపడిన నిన్నేమందును? వినిర్మలహృదయజ్యోతి నానాటికి దేహమునకు దివ్యతేజము నొసంగుచుండ, స్వచ్ఛసువర్ణచ్ఛాయందనరారుచు, విజాతీయాశములలోని, మంచిని స్వీకరించి, జాతీయాశయముల మేళవించి, హిందూమతమునుద్ధరింప నవతరించిన మహాపురుషుడవు గాబోలు?...... సందేహములేదు...... నరేంద్రా! భవదీయ జ్ఞానప్రవాహ, సనూవేశముతో, భావిభారత భాగ్యనిర్మాణ దివ్యవాహిని, హైందవమతపునరుద్ధరణాధారమై, సర్వజనాంగీకారమై విలసిల్లుగాత!......మాతా! భువనేశ్వరీ! నీవెంత ధన్యురాలవమ్మా! ఇట్టి తనయుడుదయించినందులకు నీవు గర్వపడవలెదా? తల్లీ! నీ బాధభరింపరానిదే, గాని, కష్టములు కలకాలముండవు. నీ పుత్రుడు లోకోత్తరపురుషుడుగాబోవుచున్నాడు, నీ వేలపరితపించెదవు తల్లీ! ......

(ప్రివేశము, భువనేశ్వరి.)

భువ:— పిలిచితివా, రామూ !

రామ:— (తెప్పరిల్లి) లేదే...?

భువ:— "భువనేశ్వరీ," యని పిలిచినట్లు వింటినే......

రామ:— ఓహో ! నా లోనే నేదియో, చెప్పుకొనుచు, నీ నామ ముచ్చరించితిని గాబోలు.

భువ:— నరేంద్రు డరుదెంచెనా ?

రామ:— లేదు.

భువ:— అక్కరకువచ్చిన పుత్రుడుండియు, నగచాట్లపడవలసివచ్చిన నాగతి నేమందును ?

రామ:— తల్లీ ! అతడులోకోత్తరపురుషుడుసుమా ! నీవేల పరితపించెదవు ?

భువ:— ఎవరుచెప్పిరి ?

రామ:— అతనిముఖ లక్షణములే చాటుచున్నవి .. వినిర్మల పరివర్తనము చాటుటలేదా ?

భువ:— లేమిడిని సూచించుచున్న ముఖలక్షణములు నీకట్లు తోచుచున్నవిగాబోలు ? ఎంతటి వెఱ్ఱివాడవు ! కన్న తల్లి కన్నముపెట్టలేనివాడు లోకోత్తరపురుషుడగు నా ?

నంద.

రామ:— సర్వసంగ పరిత్యాగియగు నాతడు నీ కొఱకు శ్రద్ధవహించునా ? జగత్కుటుంబము నద్ధరించబుట్టిన మహాత్ముడని, రామకృష్ణుడు చెప్పియుండలేదా ? తపస్సంపన్నుని మాటలబద్ధములగునా ?

భువ:— ఐన, నరేంద్రుడిక, నింటికిరాడా ?

రామ:— రావచ్చును, రాకపోవచ్చును— తామరాకుపై నీటిబొట్టువలె, నతడీ ప్రపంచమున సంచరించుచు చున్నాడు.

భువ:— నన్నీవిపత్సముద్రమునుండి, దాటింపగలవారెవ్వరు, తండ్రి !

రామ:— నరేంద్రుడు తనకష్టములను గురుస్వామికెఱిగింప నేగినట్లు తెలియుచున్నది. అచిరకాలమున రాగలడు.

భువ:— బాగున్నది. సన్యాసి, సన్యాసి, నాశ్రయించిన లభించునది బూడిదయే గదా ?

రామ :— అట్లనకుము. అతడు సంకల్పసిద్ధుడు, దేవిసాయమున నతడు నరేంద్రుని రక్షింపగలడు.

భువ:— ఏమో ?

రామ:— మాతా! మనశ్శాంతి లేనపుడు గ్రంథపఠనమే తరుణోపాయము భాగవతము జదివెదను, లోనికేగుదము, రమ్ము:—

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము IX

(రామకృష్ణుడు సమాధిలో నుండును, నరేంద్రుడు ప్రవేశించి కూర్చొనును.)

రామ:— (కనులతెరచి) వచ్చితివా, నరేంద్రా !

నరేం:— ఇప్పుడే వచ్చితిని.

రామ:— నీ యాగమనము దేవివలన నాకు తెలిసినది సుమా !

నరేం:— దేవి మీకిప్పుడు గనుపించినదా ?

రామ:— ఇప్పుడేయననేల ? ఎప్పుడును ప్రత్యక్షమే......

(కనులుమూయును.)

నరేం:— ఆశ్చర్యము !

[ఆనందబాష్పములు గ్రమ్మ, రామకృష్ణుడు కనుల్ దెరచి నరేంద్రుని జూచును. నరేంద్రుడు కన్నీరు గార్చును. ఒకరి నొకరు జూచుకొందురు.]

రామ:— అర్థమైనదా ?

నరేం:— .... ?

రామ:— మాతను సేవింపుము. లోకమునుద్ధరింపుము.

నరేం:— స్వామి ! దాసుడొక సాయము నపేక్షించుచు న్నాడు.

రామ:— కుటుంబరక్షణమేనా ?

నరేం:— చిత్తము. భరింపలేకున్నాను, నా కొఱకు దేవిని బ్రార్థింపుడు స్వామి !

రామ:— ఈ విషయము నేను దేవినడుగుదునా ?

నరేం:— మఱినాగతి ?

రామ:— నీవే మాతనడుగుము.

నరేం:— నాకు పరిచయములేదుగదా ?

రామ:— లేకున్న కలిగించుకొనుము. నిశ్చలుడవై, చూచు టకు సంకల్పించుము.

నరేం:— మార్గమగోచరముస్వామి !

రామ:— నరేంద్రా ! మనసుండిన మార్గముండదా ? నేడు మంగళవారము. శుభప్రదమగు సమయమిది. ఆల

న ం ద.

యమునకేగి మనసారప్రార్థించి, నీకష్టములు విన్నవించుకొనుము. పోయిరమ్మా.

నరేం:— చిత్తము.

(నరేంద్రుడు పార్శ్వమున నున్నకాళికాలయమున ప్రవేశించుచు.)

నరేం:— నడకలు మందగించుచున్నవేమి? దేహము కంపించుచున్నదే?.... శరీరము తేలికయగుచున్నది. (దేవిని సమీపించుచు) ఓహో! ఏమిచైతన్య ప్రకాశము? నిర్జీవప్రతిమ సజీవమై తేజరిల్లుచున్నది. నేత్రగోళములు మిరుమిట్లు గొల్పు కాంతితో ప్రజ్వరిల్లుచున్నవి...... ఇదేమి? ఏ దివ్యశక్తియో, నాహృదయాంతరాళమున ప్రవేశించుచున్నదే?... (ఆలకించుచు) శబ్దమేదియో శ్రవణగోచరమగుచున్నది... దేవి! చూచితిని, సంశయవిచ్ఛేదమైనది. తల్లీ! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! సమస్త జడపదార్థములయందు సైతము, నీవుంటివనియు, పరిపూర్ణాత్మశక్తి ప్రకటనావకాశములకై, వేచియుందువనియు, నిప్పుడు గ్రహించితిని, ...ఆఁ! ఏమనుచున్నావు? తల్లీ! "ఏమికావలె

నవియా ?" ప్రశ్నించుచున్నావు...ఇంకేమిగావలెను ? నీ దర్శనభాగ్యములభించినదికదా ? ఇదే, కావలసినది సర్వకాలసర్వావస్థలయందును, పవిత్రహృదయుడనై, నిన్ను ధ్యానించు యోగ్యతను బ్రసాదింపుముతల్లీ ! పాపభూయిష్టములగు తుచ్ఛసౌఖ్యముల కాసింపను. క్షణికములగు లోకవ్యవహారములగోరను, సంతోషా నందముల యంకతలముల గూర్చునటకనువగు సత్య స్వరూపమును దయచేయుము మాతా ! (కనుల మూసి, యొక క్షణమునిలిచి, బయలుదేరి, రామకృ ష్ణుని సమీపించును.)

రామ:— నరేంద్రుడు దేవిని దర్శించి వచ్చుచున్నాడు.. ....ఆహా ! అతని కమనీయ ముఖారవిం మెంత తేజోవంతమైనది ? మానసాంతర్గతమైన, భక్తా వేశము లావదనమండలమున విస్పష్టముగ జిత్రింపబ నది. మల్లికాకుసుమ ధావళ్యమును ధిక్కరించు, ద తపంక్తి-యాతనిహృదయనైర్మల్యమును జాటుచున్న!

(నరేంద్రుడు సమీపించును.)

రామ:— మాతను, దర్శించితివా, నరేంద్రా !

నంద.

నరేం:— భవదాశీర్వచనబల ప్రభావముచే, దేవితో సంభాషింపగలిగితిని స్వామీ! బ్రహ్మానందమనుభవించితిని.

రామ:— వరమొసంగినదా?

నరేం:— లేదు, మహాత్మా! నే నా విషయ మడుగమఱచిపోయితిని.

రామ:— మఱచితివా? బుద్ధిలేనిపని జేసితివేమి? నీకష్టములామెకు విన్నవించుకొనుము. మఱలబోయిరమ్మా.

నరేం:— చిత్తము.

[నరేంద్రుడు నిష్క్రమించును.
రామకృష్ణుడు సమాధిలో నుండును.]

రామ:— (కనులు తెరచి) ఆహా! ఎంతటిస్థిరచిత్తము. ఈసారిగూడ నదేజరిగియుండనోపు......

(నరేంద్రుడు సమీపించును.)

రామ:— ఏమినరేంద్రా?

నరేం:— మహాత్మా!...?

రామ:— అడిగితివా ?

నరేం:— క్షమింపుము. అనుకుటకు మనసొప్పలేదు.

రామ:— ఎంతటి యవివేకము ? "అడుగకున్న నమ్మమైన పెట్టదు" తెలియునా ?

నరేం:— ఎఱుగుదును.

రామ:— ఇప్పుడేమి చేయుదువు ?

నరేం:— చూచెదను. ఒక పర్యాయమేగి తప్పక యడిగి వచ్చెదను. సెలవా ?

రామ:— మంచిది.

(నరేంద్రుడు నిష్క్రమించును.)

రామ:— ఇతడీ సారిగూడ నదేవిధముగ రాగలడు... కానిమ్ము సంకల్పించిన కార్యము సఫలమైనది. ఉత్తమ మార్గమున బెట్ట గలిగితిని గదా ?.........

నరేం:— (నడచుచు) ఛీ ! ఛీ ! ... సిగ్గు !... రాజాధిరాజును దర్శించి కూరగాయలడుగు కొను మూర్ఖుడుందురా ? దేవినీస్వల్ప విషయమా అడుగవలసినది? నేనట్లు చేయను. (వెనుకకు దిరిగి రామకృష్ణుని సమీ

పించి, తీవ్రముగ) గురువర్యా ! ఇదంతయు మీ మో
సమే ? గ్రహించితిని...... లేకున్న మూడుపర్యా
యములు దేవిని దర్శించియు అడుగదలచిన దాని న
డుగలేకపోదునా ? ఏటీమాటలు ?

రామ:— (నవ్వుచు) నరేంద్రా ! ధన్యుడవు ! భయపడకు
ము. నీకుటుంబమున కికముందు, పొట్టకును, బట్టకును
మాత్రము లోపముండదు......నీవు శ్రద్ధవహింపవ
లసిన దీకుటుంబము కొఱకుగాదు. మఱియొక పెద్ద
కుటుంబము నీపై నాధారపడియున్నది. (ఆశీర్వాదపూ
ర్వకముగ) మానవ సేవజేయుము. లోకమునుద్ధరిం
పుము.

నరేం:— మహాప్రసాదము.

END.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట.	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
"ప్రశంస"	1	ప్రసంశ	ప్రశంస
1	8	ఆన్య	అన్య
10	10	నిష్ట	నిష్ఠ
14	2	యాశ	నాశ
14	7	యనుమానము	ననుమానము
15	10	ఆనతికాలము	అనతికాలము
18	3	స్థియంముండుట	స్థితియందుండుట
"	"	తటస్తించినది	తటస్థించినది
19	12	సచ్చితానంద	సచ్చిదానంద
24	7	వెలుగెత్తి	నెలుగెత్తి
30	13	ప్రత్యాత్మానుభజ్ఞావన	ప్రత్యాత్మాను [భవజ్ఞాన
32	1	యువాప	యుపవా
37	10	అనఅవసర	అనవసర
42	4	పోను	పోవును